

Príloha č. 4: Aktivity múzeí zamerané na zachovanie a rozvoj kultúry národnostných menšín¹

- **Múzeá a galérie v zriaďovateľskej pôsobnosti Banskobystrického samosprávneho kraja**

Novohradské múzeum a galéria Lučenec venuje svoju činnosť zbierkovým predmetom v stálych expozíciách ako aj vo výstavách v maďarskom jazyku. Okrem uvedeného má stála expozícia aj audio sprievodcu v tabletoch dostupných na zapožičanie, v maďarskom aj v anglickom jazyku. K realizovaným výstavám sú dostupné informácie aj v textovej podobe, rovnako v maďarskom aj v anglickom jazyku.

V roku 2021 sa novohradské múzeum a galéria Lučenec venovala lektorátom s názvom Tajomné brány v maďarskom jazyku pre študentov Strednej odbornej školy pedagogickej Lučenec. Ďalej organizovalo tvorivé dielne „Vytvor si svoje parafrázy“ k výstave 33. Medzinárodného keramického sympózia v maďarskom jazyku pre študentov Strednej odbornej školy pedagogickej Lučenec.

V roku 2021 bola organizovaná výstava Komárňanský kráľ operiet Franz Lehár, ktorá vznikla pri príležitosti 150. výročia narodenia Franza Lehára. Výstava bola prevzatá z Podunajského múzea v Komárne. Tiež sa realizovala vernisáž výstavy, ktorá bola spojená s prednáškou Terézie Klemen.

Gemersko-malohontské múzeum v Rimavskej Sobote v sledovanom období pripravilo mnoho múzejných aktivít zameraných na podporu rómskej a maďarskej národnostnej menšiny. V roku 2021 aj 2022 bola realizovaná výstava János Fábry, ktorá reflektuje jeho všestrannú životnú dráhu spolu s históriou rodiny. K výstave bol vytvorený aj dvojjazyčný slovensko-maďarský katalóg.

V sledovanom období to boli tiež výstava Biológia vzrušenia-azizgalom biológiája, ktorá bola dvojjazyčnou putovnou pamätnou výstavou Podunajského múzea v Komárne, a Rimavská sobota 1271-2021, ktorá bola jubilejnou výstavou pri príležitosti 750. výročia prvej upresňujúcej písomnej zmienky o sídle Rimavská sobota.

V sledovanom období sa konala výstava a zároveň súťažná prehliadka detskej výtvarnej tvorby Romano dživipen- rómsky život, v rámci ktorej boli prezentované výtvarné práce detí zo základných škôl v okresoch Rimavská Sobota, Revúca a Poltár. Námetom výtvarných prác boli prejavy rómskej kultúry v rôznych podobách, prezentované prostredníctvom rozmanitých výtvarných techník, ktoré pred otvorením výstavy vyhodnotila odborná porota. Počas podujatia sa realizovala aj online tvorivá dielňa s rímskou výtvarníčkou Šarlotou Bottovou z Hnúšte zameraná na prezentáciu postupu kresby portrétu pastelkami. V roku 2021 v rámci aktivity Predmet mesiaca sa realizovala prezentácia ženského odevu olašských Rómov z lokality Ákosfalva v Rumunsku s názvom Ženský odev olašských Rómov.

Okrem vyššie spomenutých sa v sledovanom období realizovali : umeleckopriemyselná výstava Meyke:tradícia v móde-hagyomány a divatban, kurátorsky výklad a beseda pre školy i verejnosť Deň s Meyke, výstava pripravená pri príležitosti 140. výročia založenia múzea Najnovšie a zreštaurované zbierkové predmety gemersko-malohontského múzea, putovná

¹ Uvedené informácie vychádzajú z podkladov, ktoré boli ÚSVNM doručené zo strany jednotlivých VÚC.

exteriérová výstava Prenasledovanie Rómov v období slovenského štátu, prednáška zameraná na prezentáciu výskumov a zbierkotvorných predmetov dokumentujúcich rómsku kultúru v Gemeri-Malohonte Čajori Romani kultúra rómskeho etnika v predmetoch ukrytá.

Okrem uvedených podujatí poskytuje múzeum lektorované prehliadky všetkých výstav, ako aj stálej expozície v maďarskom jazyku.

Stredoslovenské múzeum v Banskej Bystrici pripravilo v sledovanom období výstavu *Z vrchov do nížin* pre slovenskú menšinu v Srbsku. Výstava bola pokračovaním spolupráce Stredoslovenského múzea s Galériou Babka Kovačica a Memoriálnym strediskom Dr. Janka Bulika Kovačica s dvojročnou periodicitou. Výstava prezentovala obrazy od žijúcich srbských maliarov. Tematicky bola viazaná na aktuálne ročné obdobie (jeseň a zima). Zároveň boli všetky prezentované predmety predajné. Výstava bola finančne podporená BBSK prostredníctvom účelových finančných prostriedkov. Na príprave výstavy odborne spolupracovala etnologička PhDr. Zuzana Drugová. Záštitu nad výstavou prevzali veľvyslanec Srbskej republiky na Slovensku J. E. Prof. Dr. Momčilo Babić a vtedajší predseda BBSK Ing. Ján Lunter. Počas výstavy sa realizovala vernisáž a komentovaná prehliadka so sprievodným slovom PhDr. Zuzany Drugovej.

Stredoslovenská galéria v Banskej Bystrici pripravila v sledovanom období Didaktický kurz-výtvarná výchova online, ktorý vznikol spoluprácou s metodickým centrom Univerzity Mateja Bela. Kurz bol určený Slovákom žijúcim v zahraničí.

V rámci Metodického centra Univerzity Mateja Bela pre Slovákov žijúcich v zahraničí v gescii Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR sa realizovali v letných mesiacoch štyri online vzdelávacie turnusy malých a mladých krajov Umenie stredoslovenskej galérie s Lienkou a Jankou v zahraničí. Ich súčasťou bola príprava a spracovanie krátkych edukatívnych filmov v oblasti histórie, umenia, prírody a cestovného ruchu. Video na tému umenia vzniklo v kooperácii s galerijnými pedagogičkami Stredoslovenskej galérie.

V roku 2022 sa realizovali tvorivé aktivity v stálej expozícii maliara Dominika Skuteckého pre ukrajinské deti žijúce v Banskej Bystrici s názvom Tvorivé aktivity vo vile Dominika Skuteckého.

- **Múzeá v zriaďovateľskej pôsobnosti Nitrianskeho samosprávneho kraja**

Múzeum Jána Thaina v Nových Zámkoch realizovalo v sledovanom období Expozície „Gergely Czuczor – život a dielo“ a „Život a dielo Jána Thaina“, venované veľikánom maďarskej jazykovedy a literárnej vedy, rodákom z Nových Zámkov. Výstavy v múzeu sú dvojjazyčné (vernisáže, texty a popisky, pracovné listy k jednotlivým výstavám sú aj v maďarskom jazyku).

Múzeum ďalej organizuje tvorivé dielne, kultúrno – spoločenské aktivity pre rodiny a Dni tradičných detských hier, Noc múzeí a galérií. Súčasťou Múzea Jána Thaina v Nových Zámkoch je aj vysunutá expozícia v obci Svodín, ktorá prispieva k aktivitám múzea a to hlavne v maďarskom jazyku.

Tekovské múzeum v Leviciach poskytuje v rámci stálej expozície výklad aj v jazyku národnostných menšín a k dispozícii je trojjazyčný sprievodca expozíciou. Okrem spolupráce

s miestnymi organizáciami Csemadok ZO Levice a Združenie Reviczky Levice organizovali spoločné podujatia s Obchodnou akadémiou a UNIS vo Viedni – k Medzinárodnému dňu pamiatky obetí holokaustu.

Ponitrianske múzeum v Nitre ako člen riešiteľského tímu projektu APVV-17-0199 Život v totalite v rokoch 1939 – 1945 usporiadalo výstavu – Kam sa podeli Nitrianski Židia? V cykle prednášok Nitranom o Nitre v roku 2022 bola prezentovaná aj prednáška prof. PhDr. M. Hetényiho, PhD. Maďarská menšina v Nitre.

Podunajské múzeum v Komárne sa zameriava okrem iného aj na výskum, dokumentáciu, prezentáciu histórie, národopisu a dejín kultúry maďarskej minority na území Nitrianskeho samosprávneho kraja. V sledovanom období rokov 2021 - 2022 realizovali nasledovné aktivity: v oblasti vedecko-výskumnej činnosti – výskumné práce: Ľudový odev v Chotíne v prvej pol. 20. stor., Pohrebné obyčaje a piesne z okolia Komárna – obec Iža, Učitelia výtvarnej výchovy pôsobiaci v Komárne v 1. pol. 20. storočia, výsledky výskumu boli spracované vo forme štúdií. Život a dielo Mikuláša Konkoly-Thegeho (príprava dočasnej pamätnej výstavy svetoznámeho astronóma), Život a dielo maliara Karola Harmosa, V kultúrno-výchovnej činnosti - Pozdrav z Podunajska (výstava Spolku maďarských tvorivých umelcov na Slovensku), Komárňanský kráľ operiet (Jubilejná výstava k 150. výročiu narodenia hudobného skladateľa Franza Lehára), Manon storočia – výstava na počesť Erzsébet Házy (Pamätná výstava SNM – Múzea kultúry Maďarov na Slovensku v Bratislave). Účasť na odbornej konferencii MUSAEUM HUNGARICUM XVII. v Šamoríne.

Nitrianska galéria pripravila k 13. ročníku výtvarnej súťaže Tvoríť môže každý! manuál nápadov k svojim zbierkovým predmetom pre pedagógov žiakov z rómskej komunity s mentálnym postihnutím integrovaných v školských skupinách. Do projektu sa zapojili 3 školy z Nitry a jedna zo Šurian. V roku 2022 sa organizovala záverečná výstava výtvarných prác účastníkov tvorivých dielní a edukačných programov Od šarkana k veterníku Nitrianskej galérie k výstave Všetko najlepšie.

Galéria umenia Ernesta Zmetáka v Nových Zámkoch realizuje temer všetky expozície a publikácie v dvoch, príp. troch jazykových mutáciách – slovenský – maďarský – anglický jazyk.

- **Múzeá a galérie v zriaďovateľskej pôsobnosti Prešovského samosprávneho kraja**

Šarišské múzeum v Bardejove uskutočnilo v sledovanom období v spolupráci s Rusínskou obrodou v Bardejove medzinárodnú spoluprácu a spoluprácu s národnostnými menšinami vo forme spoločnej prezentácie rusínskeho a šarišského folklóru prehliadkou v skanzene.

Ďalej múzeum v spolupráci s Múzeom partnerského mesta Bardejova v Rusku organizovalo Výstavu Bardejov- svetové dedičstvo UNESCO v Rusku.

Následne spolupracovalo s rusínskou národnostnou menšinou v partnerstve Rusínskej obrody v Bardejove vo forme festivalu rusínskeho a šarišského folklóru v bardejovskom skanzene v roku 2022.

Vihorlatské múzeum v Humennom organizovalo v roku 2021 prezentáciu folklóru horného Zemplína na festivale v San Reme a Cannes a na národnostných festivaloch na Slovensku, medzinárodnú výstavu kraslíc Karpatská kraslica, vytvorilo CD nosič s FS Nádej z Paríža, organizovalo Rusínsky folklórny festival Rusíni Humenného, organizovalo podujatia v rámci projektu Odkaz A.I. Dobrianskeho pre súčasnosť, bolo spoluorganizátorom 11. ročníka medzinárodnej výstavy Karpatské bienále grafiky detí a mládeže, pričom tieto aktivity vznikli aj vďaka partnerstvám múzea s Karpatsko-rusínskym krajským centrom Praha, FS Nádejou Paríž, Centrom kulturalne Przemysl, Zakarpatským múzeom ľudovej architektúry a bývania v Užhorode, Zakarpatským oblastným umeleckým múzeom Jozefa Bokšaya v Užhorode, Rusínskou obrodou na Slovensku.

V roku 2022 múzeum organizovalo výstavy ako Karpatská kraslica 2022, 11. Karpatské bienále grafiky detí a mládeže, Medzinárodný deň múzeí, Tradičné karpatské remeslá, výskum dejín obci ubľanskej a uličskej doliny, Multikultúrne múzeum, Festival národnostnej vzájomnosti, Zemplín špiva a Ďalšie podujatia. Tieto výstupy vznikli aj vďaka partnerstvám s Centrom kulturalnym v Premysli, Tojás múzeum Zengövárkony, Národopisným múzeom Užhorod, Galériou Užhorod, Zakarpatským oblastným umeleckým múzeom Jozefa Bokšaya v Užhorode, krajským súborom Nádej z Paríža, múzeami v Česku, Rumunsku, Poľsku.

Tatranská Galéria v Poprade v roku 2021 kvôli pandémie koronavírusu nerealizovala širšiu spoluprácu s národnostnými menšinami. Projekty, ktoré boli zamerané na túto formu spolupráce (My Vám – Vy nám a Integrácia umením), síce boli finančne podporené, no keďže Tatranská galéria bola viackrát v priebehu roka pre verejnosť zatvorená, nestihli byť zrealizované a získané finančné prostriedky boli vrátené Fondu na podporu umenia. Spomínané projekty spolupráce s národnostnými menšinami sa realizovali v druhej polovici roku 2022. V rámci medzinárodnej spolupráce bola realizovaná výstava Leonardo da Vinci – Stroje a iné (v spolupráci s poľskou spoločnosťou Araneus Association) a výstava s názvom Anna Ondrušeková – Synestézia miesta a miest sa uskutočnila v Hradci nad Moravicí v Českej republike.

Ľubovnianske múzeum - hrad v Starej Ľubovni v roku 2021 organizovalo napríklad prezentáciu ľudového odevu rusínskych obcí okresu Stará Ľubovňa, taktiež medzinárodný projekt realizovaný v rámci Grantov EHP, Várdohús muzeum Vardó, pričom sa realizoval projekt „Obnova hradu Ľubovňa - Rekonštrukcia severovýchodnej hradby a 3 nádvorí“. Ďalej sa múzeum podieľalo na vydaní Sandecsko-spišských zošitov XI. v spolupráci s Muzeum okręgowe w Nowym Sączu. Následne múzeum realizovalo prezentáciu hradu, skanzenu v Starej Ľubovni a iných atrakcií Prešovského kraja priamo v Taipei, v partnerstve s MH SR, MZVaEZ SR, Taipejskou kanceláriou v Bratislave zastúpenou Davidom Nang Yang Lee.

V roku 2022 sa organizovala výstava Ľubovnianskeho múzea Kožušníctvo na Spiši v Poľsku, realizácia prezentačných a vzdelávacích podujatí so zameraním na tradičnú ľudovú kultúru národnostne zmiešaných obcí, Rekonštrukcia severovýchodnej hradby a 3. nádvorí“ na hrade Ľubovňa a vytvorenie stálej sokoliarskej scény.

Krajské múzeum v Prešove vydalo publikáciu Rómsky svet cez objektív Jozefa Kolarčíka-Fintického, pričom zámerom projektu bolo vydanie obrazovo-reprezentačnej publikácie, ktorá je syntézou umeleckého obsahu vybraných fotografií rómskeho etnika od významného východoslovenského národopisného zberateľa Jozefa Kolarčíka – Fintického. Hlavným cieľom projektu bolo ukázať etnografický pohľad Jozefa Kolarčíka- Fintického dokumentujúci spôsob života Rómov v období 1930 až 1960 a načrtnúť čitateľovi kolorit a kultúru rómskeho etnika. Táto obrazovo-reprezentačná publikácia je určená odbornej i širokej laickej verejnosti, zároveň by mohla byť braná ako študijný materiál nielen v spoločenských vedách ale aj v umeleckých odboroch. Hlavnou projektovou aktivitou je workshop zameraný na poznanie etnika a jeho kultúry cez objektív amatérskeho fotografa, ktorý zanechal svedectvo doby.

Ďalej múzeum organizovalo putovnú výstavu o rómskych osobnostiach s názvom Neznáme tváre osobností. Celkovo 23 veľkoformátových obrazov so svetovými osobnosťami rómskeho pôvodu putovalo po kultúrnych organizáciách Prešovského samosprávneho kraja. Výstava bola umiestnená v priestoroch KM PO v apríli 2021.

Múzeum taktiež spolupracovalo s kapelou Ďusi Band, organizovalo hudobný koncert, a poskytlo priestory múzea pre natáčanie video klipu.

Múzeum realizovalo projekt s názvom „Po stopách našich predkov“, ktorého zámerom bolo interaktívnou formou sprístupniť najstaršie dejiny regiónu marginalizovaným skupinám obyvateľstva (rómskym komunitám, mentálne a fyzicky hendikepovaným návštevníkom múzea) a samozrejme aj všetkým návštevníkom. Cieľom projektu bolo vytvoriť v letnom období tri zaujímavé inovatívne podujatia, zamerané špeciálne na marginalizované skupiny obyvateľstva.

V spolupráci so Štátnou vedeckou knižnicou v Prešove vznikla publikácia Aktuálny stav rómskych štúdií na Slovensku I.

V roku 2022 bol realizovaný projekt „Leto s Rákocim V.“, ktorý bol zameraný na realizáciu folklórnych vystúpení ľudových súborov, medzi ktorými bola prizvaná aj rusínska dievčenská folklórna skupina Polonyna, za účelom dosiahnutia pestrosti kultúrneho vystúpenia.